

Scenariusz udostępniony przez Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego w ramach inicjatywy Biblioteki dla Ukrainy (bibliotekidlaukrainy.org.pl).

NIE DAJ SIĘ PROPAGANDZIE! JAK ROZPOZNAĆ DEZINFORMACJĘ I RADZIĆ SOBIE Z FAKE NEWSAMI

Scenariusz zajęć dla młodzieży lub osób dorosłych

autor: Piotr Henzler

Wstęp/zaproszenie

Zapraszamy na krótkie spotkanie poświęcone dezinformacji, fake newsom i radzeniu sobie z zalewem informacji. Wojna, którą Rosja toczy z Ukrainą, ma też swoje odzwierciedlenie w świecie informacji na całym świecie, ale Polska jest jednym z krajów szczególnie mocno atakowanych fałszywymi informacjami. Czy wiesz, że ma początku marca jednego dnia w polskim internecie pojawiało się – codziennie! – kilkadziesiąt tysięcy fałszywych informacji?!

Czym są fake newsy, jak działa dezinformacja, a przede wszystkim – jak sobie z tym radzić i jak świadomie korzystać z informacji? Tego dowiesz się podczas zajęć, na które zapraszamy!

Cele zajęć

Celem zajęć jest zwiększenie wiedzy osób uczestniczących na temat działań dezinformacyjnych oraz zwiększenie umiejętności odróżniania informacji prawdziwych od fałszywych. Kontekstem jest wojna informacyjna towarzysząca rosyjskim działaniom wojskowym w Ukrainie, natomiast ukazane zjawiska i mechanizmy mają charakter uniwersalny.

Informacje techniczne

Spotkanie zostało zaprojektowane na około 90-100 minut dla około 15-20 osób. W przypadku mniejszej liczby osób mogą być konieczne drobne modyfikacje organizacyjne, nie wpłynie to jednak na użyteczność zajęć.

Do realizacji zajęć potrzebne/niepotrzebne (zależnie od wariantu) są urządzenia umożliwiające dostęp do informacji online: komputery, tablety, smartfony.

Warianty szkolenia

Spotkanie jest zaprojektowane w dwóch wariantach. Główny cel zajęć jest jednakowy w obu wariantach, a pewne różnice wynikają ze specyfiki wariantów.

a/ wariant 1 (100% offline) – przeznaczony jest do zrealizowania w całości stacjonarnie i analogowo, bez wykorzystywania sprzętów i internetu; wariant ten został przygotowany z myślą o osobach uczestniczących, które mogą nie czuć się komfortowo pracując „ze sprzętem” lub wówczas, gdy osoba prowadząca nie czuje się w takiej sytuacji bezpiecznie,

b/ wariant 2 (cyfrowo-zdalny) – wariant, który może być zrealizowany albo stacjonarnie, ale z wykorzystaniem sprzętu komputerowego i internetu, albo całkowicie zdalnie.

Przykłady fake newsów/dezinformacji

Materiałem bazowym na szkolenie jest prezentacja. Znajdują się w niej przykłady fake newsów do wykorzystania w dwóch częściach spotkania. Prezentacja i materiały zostały przygotowane w dwóch

wariantach – w pierwszym, fake newsy mają charakter uniwersalny, w drugim – odnoszą się wprost do wojny i jej konsekwencji. Którą wersję wybrać? **Decyduj samodzielnie, ale jeśli podejrzewasz, że masz w grupie osoby, które nie tyle łatwo ulegają dezinformacji, ile są wręcz zapalczywymi siewcami fake newsów, rozważ użycie opcji „uniwersalnej”, żeby nie dawać dodatkowej pożywki tym osobom. Chyba, że wiesz, że sobie poradzisz z taką osobą, że na tyle znasz temat, że wybronisz prawdę.**

Scenariusz zajęć

0-15 minut	<p>Rozpoczęcie</p> <p>a/ przywitanie, zapoznanie uczestników (rundka powitalna?), prezentacja programu,</p> <p>b/ komentarz wprowadzający:</p> <p><i>Zwróć uwagę na specyficzną sytuację, w jakiej się znajdujemy. Że nie jest to po prostu szkolenie o fake newsach, a szkolenie o fake newsach w sytuacji, gdy jesteśmy zalewani fałszywymi informacjami. Dotyczą one różnych ważnych aspektów naszego życia: przyczyn i przebiegu wojny w Ukrainie, postawy uchodźców z Ukrainy w Polsce i postawy mieszkańców Polski wobec uchodźców, konsekwencji zaangażowania Polski w pomoc Ukrainie (groźby ze strony Rosji, rosnące ceny, skutki dla gospodarki), pożądanych form pomocy uchodźcom...</i></p> <p><i>Dużo informacji może być zaskakujących i niespodziewanych, ale prawdziwych, dużo też może być nieprawdziwych. Dlatego tak ważne jest, aby uzbroid się w kompetencje, które ułatwią poruszanie się wśród tych informacji. Bo jedno to, że sami uwierzymy, a drugie – że możemy, być może, fałszywe informacje rozpowszechniać, pogłębiając informacyjny chaos, być może włączając się (nieświadomie) w działania zmierzające do poróżnienia Ukraińców z Polakami, być może przyczyniając się do wywoływania paniki (paliwo, gotówka w bankomatach, zagrożenie III wojną światową)...</i></p>	
15-25 minut	<p>Prawdziwa czy fałszywa?</p> <p>„Konkurs” na rozpoznanie fake newsów</p> <p>a/ rozdaj (wariant 1)/wyślij (wariant 2) karty odpowiedzi</p> <p>b/ wyświetl po kolei tytuły informacji, przeczytaj je na głos i daj kilka sekund na zaznaczenie odpowiedzi (musi być dynamicznie)</p> <p>c/ wyświetl drugi pakiet – tytuły i leady, przeczytaj i daj chwilę na odpowiedź (bo osoby mogą zmienić decyzję po poznaniu leada)</p> <p>d/ nie podawaj wyników ani prawidłowych odpowiedzi</p>	<p>Slajdy nr 3-15</p> <p>Fałsz_czy_nie_karta_oceny (wersja ogólna lub ros-ukr)</p>
25-45/50 minut	<p>Dlaczego ludzie wierzą w informacje?</p> <p>a/ zapytaj OU na podstawie czego decydowały, czy dana informacja jest prawdziwa, czy fałszywa; stwórz – na flipczarcie (wariant 1) lub na wirtualnej białej tablicy (wariant nr 2 – na Zoomie, Jamboardzie, Padlecie itp.) listę elementów, które budowały wiarygodność informacji i tych, które ją obniżały (uwaga, nie ma znaczenia, czy diagnoza osób uczestniczących była słuszna, czy nie, ważne są tylko kryteria, którymi się kierowały)</p>	<p>Prezentacja, slajdy nr 16-18</p> <p>Fałsz_czy_nie_podpowiedzi_dla_prowadzacych (wersja ogólna lub ros-ukr)</p>

	<p>b/ jak lista będzie gotowa, to zapytaj, czy osoby uczestniczące coś by jeszcze dodały (spoza wcześniejszego doświadczenia, ale z własnej wiedzy/innych doświadczeń); możesz też uzupełnić listę dodając coś od siebie (wariant 2 – możesz pełną listę zapisać i wysłać po spotkaniu osobom uczestniczącym)</p> <p>c/ dołącz dodatkowe informacje – prezentacja o mechanizmach, które powodują, że ludzie łatwiej wierzą w prawdziwość informacji</p> <p>d/ skomentuj listę czynników i przekaz, że są to wskazówki dla świadomego konsumowania informacji, że znając te elementy i mechanizmy, łatwiej samodzielnie weryfikować jakość informacji</p> <p>e/ podaj wyniki „konkursu” – podaj prawidłowe odpowiedzi bez dodatkowych komentarzy i poproś, aby zgłosiły się osoby, które zdobyły max liczbę punktów, potem mniej, niekoniecznie pytaj wszystkich, ale możesz wyłonić np. 3 osoby, które były najbliższe prawdy</p>	
45/50-60/65	<p>Czym są fake newsy i kto w nie wierzy?</p> <p>a/ pytanie do osób uczestniczących, czym wg nich są fake newsy, czy spotkali się z jakimiś w ostatnim czasie itp. (5 minut)</p> <p>b/ prezentacja pokazująca znaczenie fake newsów, ich skalę i postawę świata i mieszkańców Polski wobec fake newsów; w zależności od swojej gotowości, specyfiki grupy czy postaw osób uczestniczących, możesz powiedzieć mniej lub więcej o rosyjskich działaniach dezinformacyjnych, wykraczających nawet poza wojnę Rosji z Ukrainą</p>	<p>Slajdy 19-28</p> <p>Dodatkowe źródła, warto przeczytać:</p> <p>https://tinyurl.com/bdh9vcsw</p>
65-80	<p>Weryfikacja w praktyce</p> <p>Praca w grupach – dużo wiemy już o tym, co powoduje, że informacja wydaje się wiarygodna lub niewiarygodna; czas się zmierzyć z tym w praktyce. Połącz osoby w grupy 3-4 osobowe (wariant 1 – w sali, wariant 2 – np. na Zoomie) i każdej grupie rozdaj lub wyślij cały artykuł (wydruk, zrzut z ekranu, link do artykułu) z zadaniem – oceń, czy jest to informacja prawdziwa, czy fałszywa. Ewentualnie – które elementy wskazują na prawdziwość, a które na fałszywość informacji.</p> <p>Uwaga: materiał do analizy powinien być świeży i aktualny, więc tutaj nie zamieszczamy żadnych przykładów. Ale co poddać analizie?</p> <p>a/ opcja 1 – wszystkie grupy otrzymują taki sam materiał, potem można porównać efekty pracy</p> <p>b/ opcja 2 – każda grupa dostaje inny materiał (lub, w przypadku parzystej liczby grup), dwie grupy dostają jeden materiał, dwie grupy inny materiał itp.)</p> <p>Skąd brać materiały? Jeśli zajęcia odbywają się w kontekście wojny z Ukrainą, warto skorzystać z poniższych rekomendacji, wybierając odpowiednie, bieżące tematy. Jeśli na inne tematy, szukaj na własną rękę.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. rzetelne, popularne serwisy informacyjne, np. wyborcza.pl, rp.pl, onet.pl, radiozet.pl, rmf.fm, itp. 2. specjalistyczne serwisy, np. www.defence24.pl, https://www.osw.waw.pl/pl, www.demagog.org.pl, 	<p>Test_craap</p>

	<p>3. budzące poważne wątpliwości, opisane w analizie Oko.press (Anna Mierzyńska) - https://oko.press/rosyjska-propagande-szerza-polskie-portale-znalezlismy-23-takie-witryny/</p> <p>W przypadku wariantu nr 1 wydrukuj wybrane teksty i rozdaj osobom uczestniczącym, w przypadku wariantu nr 2 – wyślij linki. Upewnij się koniecznie, czy przesyłany materiał jest dostępny dla wszystkich (bez opłat, bez logowania się) i czy nadal jest dostępny</p> <p>Po zakończeniu zadania rozdaj (wariant 1) lub wyślij (wariant 2) kartę pracy z opisem narzędzia CRAAP</p>	
80-90	<p>Przykazania ostrożnego konsumenta informacji</p> <p>a/ praca w grupach: uwzględniając to wszystko, co było do tej pory, ułóżcie 5 przykazań ostrożnego i świadomego konsumenta informacji. Praca na flipczartach (wariant 1) lub w przestrzeni wirtualnej (np. pokoje Zoom + Jamboard) – wariant 2</p> <p>b/ prezentacja efektów pracy, dyskusja</p> <p>c/ rozdaj lub wyślij plakat_swiadoma_konsumpcja</p>	plakat_swiadoma_konsumpcja
90-100/105	<p>Zakończenie szkolenia</p> <p>Wnioski, podsumowanie</p>	
100/105-120	<p>Opcja dodatkowa</p> <p>Jeżeli czas i chęci pozwolą, tutaj może być przestrzeń na swobodniejszą dyskusję, rozmowę o docierających wiadomościach, dzielenie się doświadczeniem, „wygadanie się”</p>	

Biblioteki dla Ukrainy to inicjatywa Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego. Naszym celem jest wspieranie bibliotek, które pomagają osobom przybyłym do Polski po inwazji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę stać się częścią lokalnych społeczności. Gromadzimy wiedzę, dzięki której biblioteki mogą sprawniej prowadzić działania informacyjne, edukacyjne i kulturalne skierowane do osób potrzebujących i osób je wspierających, a także działania integrujące lokalne społeczności. Strona powstała w ramach Programu Rozwoju Bibliotek oraz Programu Sektor 3.0.